

## Бібліографія

1. Таранов А.М. **Десять лет системе ОМС в Российской Федерации – итоги и пути совершенствования** // Вестник ОМС. – 2003. - №2. – с.17.
2. И.В. Линькова, Л.А. Габуева **Добровольные виды страхования в здравоохранении: организация, право, экономика.** – М.: МЦФЭР, 2001. – 352 с.
3. Батечко С.А., Порван П.П., Загородній В.В, Бірюков В.С., Руднев А.С, Савченко А.Н., Тарасов Н.В., Арийчук Е.К., Дмитриев И.Б. **Больничная касса: теория и практика формирования общественно-солидарной системы медицинского взаимострахования** (Под общей редакцией Загороднего В.В.). – Б.Церковь: ООО «Червона Рута-Турс», 2004. – 200 с.
4. Михайлюта О.О. **Соціальне страхування: перспективи розвитку** // Соціальне страхування. – 2007. - № 5. – с. 7.
5. Антоненко Т. **Реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування . Стан та перспективи** // Соціальне страхування. – 2007. - № 1. – с. 4-7.

**Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.**

**УДК 657:336.14**

## **ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ**

**Р.Є. ФЕДІВ**

Статтю присвячено теоретичним основам аналізу виконання бюджетних програм. Автор висловлює погляд на удосконалення системи аналізу використання бюджетних коштів, що знаходить втілення в дослідженнях ефективності управління державними ресурсами.

The article is devoted to theoretical bases of analysis of implementation of the budgetary programs. The article contains the author's view on the perfection of the existing system of analysis of use of budgetary funds, which is realized through

---

©Р.Є. Федів - пошукач Національного університету водного господарства та природокористування

auditing the effectiveness of managing the state's resources.

Ключові слова: фінансові ресурси, бюджет, бюджетні програми.

**На даний час все** більше уваги приділяється методиці розподілу фінансових ресурсів, яка б враховувала стратегічні програми уряду, пріоритетність напрямків діяльності одержувачів бюджетних коштів, спроможність їх використовувати отримане фінансування. Малодослідженими питаннями залишаються методика аналізу фінансового стану зазначених юридичних осіб – державних підприємств та бюджетних установ і організацій, яка б використовувала дані реформованого бухгалтерського обліку (що сьогодні є надзвичайно актуальним в зв'язку з реалізацією Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки [6]).

Виконавці бюджетних програм, бюджетні установи та організації (далі - бюджетні установи, БУ), державні підприємств (ДП), становлять вагомому частку органів державного сектора. Активне впровадження урядом Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку обумовлює необхідність дослідження організації аналізу використання бюджетних коштів, застосування уніфікованої методики аналітичної роботи, яка б враховувала як спільні сторони, так і відмінності в принципах відображення фінансових результатів на рахунках бухгалтерського обліку і формах звітності БУ та ДП.

**Аналіз досліджень та публікацій,** в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Розробці методики аналізу напрямків діяльності суб'єктів господарювання, що фінансуються бюджетними коштами, приділяли в своїх працях увагу такі вітчизняні вчені, як В.І.Самборський, О.О. Грищенко, Ф.Ф. Бутинець, Б.М. Литвин, М.Г. Чумаченко, Є.В. Мних, С.І. Шкарабан, П.Я. Попович, К.В.Ізмайлова, А.А. Лактіонова та інші.

Реформування бухгалтерського обліку підприємницької та непідприємницької діяльності обумовили нові вимоги щодо аналізу планування, розподілу та реалізації бюджетних коштів, пошук нових джерел інформації, розрахунок інформативних показників. Відтак, потребують подальших досліджень напрямки та процедури проведення аналізу

використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм.

**Завдання та цілі статті.** Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних основ аналізу використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм. Для цього передбачено дослідження:

- вибору напрямків аналізу ефективності використання юридичними особами отриманих бюджетних коштів;
- вивчення принципів та функцій аналізу діяльності державних підприємств та бюджетних установ – виконавців бюджетних програм;
- обґрунтування методів аналізу використання бюджетних коштів.

Складовими елементами бюджетної програми є [4]:

- *мета бюджетної програми* – законодавчо визначені основні цілі, яких необхідно досягти в результаті виконання кошторису;
- *завдання бюджетної програми* – конкретні цілі, яких необхідно досягти в результаті виконання бюджетної програми протягом відповідного бюджетного періоду та оцінити які можна за допомогою результативних показників;
- *результативні показники* – кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми, підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю.

В свою чергу, результативні показники поділяються на групи: показники затрат, продукту, ефективності, якості.

*Показники затрат* визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми.

*Показники продукту* використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей - кількість користувачів товарами (послугами), виробленими в процесі виконання бюджетної програми, тощо.

*Показники ефективності* визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості у грошовому або людському вимірі (витрати ресурсів на одиницю показника продукту). Є зіставленням результатів виконання програм в динаміці.

Показники якості відображають якість вироблених товарів (виконаних робіт, послуг).

Безперечно, необхідність виділення бюджетних коштів обумовлюється на державному рівні, однак, на наш погляд, необхідно враховувати потенційну можливість виконавців бюджетних програм ефективно реалізувати одержане фінансування.

Аналіз використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм може мати наступну послідовність:

Етап 1. Підготовка та планування аналізу:

- обґрунтування завдань аналізу, визначення обмежень та пріоритетів його проведення (в рамках діяльності, що фінансується бюджетними коштами);
- вибір об'єктів аналізу (операцій та напрямків діяльності, що мають бюджетне фінансування);
- визначення періоду, за який будуть досліджуватись показники;
- вибір форм і методів аналізу, обґрунтування показників, що будуть досліджуватись;
- вибір виконавців, закріплення функціональних обов'язків;
- узгодження попередньо визначених питань з керівництвом виконавця бюджетної програми.

Етап 2. Проведення аналізу використання бюджетних коштів:

- вивчення первинної та звітної документації по отриманню бюджетних коштів та їх запланованому використанню;
- проведення аналітичних розрахунків;
- обґрунтування причинно-наслідкового характеру динаміки отриманих показників;
- обґрунтування рівня показників, що забезпечують оптимальне використання бюджетних коштів.

Етап 3. Узагальнення результатів:

- ознайомлення з результатами проведеного аналізу фахівців з числа керівного складу та інженерно-технічних служб;
- обґрунтування альтернативних шляхів покращення комплексної оцінки використання бюджетних коштів.

Аналіз господарської діяльності одержувача бюджетних коштів являє собою систему спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням тенденцій господарювання, науковим обґрунтуванням планів, управлінських рішень, контролем за їх

виконанням, виміром впливу факторів, оцінкою досягнутих результатів, пошуками, вимірами та обґрунтуванням величин господарських резервів підвищення ефективності діяльності, розробкою рекомендацій щодо їх використання.

Аналіз використання бюджетних коштів на виконання бюджетних програм першочергово націлений на результативні показники, затверджені паспортом бюджетної програми, більша частина яких визнається не у фінансових, а в спеціальних формах звітності. До того ж, виконавець бюджетної програми тісно пов'язаний як на державному, так і на міжгосподарському рівні з іншими суб'єктами, що фінансуються з бюджету. Відтак, постає питання не тільки про аналітичну роботу з використанням даних фінансової звітності, а про проведення економічного аналізу.

*Економічний аналіз* - це система спеціальних знань для дослідження зміни і розвитку економічних явищ, процесів у їх взаємозв'язку та взаємозумовленості, що визначається суб'єктивними та об'єктивними причинами з метою забезпечення цільового управління ними [3, с.12]. *Економічний аналіз не тільки дає характеристику явищ і процесів, оцінює їхній стан, а проводить глибоку об'єктивну діагностику причин, які їх обумовлюють та визначають характер зміни та розвитку.*

*Предмет економічного аналізу* використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм – господарська діяльність ДП та БУ в рамках бюджетного фінансування, що характеризується сукупністю економічних відносин, обумовлених реалізацією Бюджетного кодексу та соціально-політичною атмосферою, знаходить своє вираження через систему економічної інформації.

*Об'єкти такого економічного аналізу:*

- фінансова, інноваційна, інвестиційна, виробнича, маркетингова та інші види діяльності, що забезпечують реалізацію бюджетних коштів (в тому числі на виконання бюджетної програми);
- ресурси всіх видів діяльності, залучені на реалізацію бюджетних коштів (в тому числі на виконання бюджетних програм);
- виробнича та управлінські структури одержувача бюджетних коштів;
- організація виконання етапів бюджетної програми тощо.

**Узагальненими напрямками економічного аналізу** реалізації отриманих коштів на виконання бюджетних програм є:

- дослідження причинно-наслідкових змін показників виконання етапів бюджетної програми;
- вибір та обґрунтування ділового партнерства з питань виконання окремих заходів в рамках бюджетної програми;
- дослідження зовнішнього економічного середовища;
- оцінювання економічних ризиків з питань цільового та раціонального використання бюджетних коштів;
- моделювання стану та напрямків господарської діяльності виконавців бюджетних програм в умовах за наслідками несприятливих внутрішніх та зовнішніх факторів;
- обґрунтування кошторисів та фінансових планів, що передбачають здійснення операцій з цільовим бюджетним фінансуванням, об'єктивного оцінювання їх виконання;
- пошук резервів удосконалення господарських систем тощо.

На наш погляд, економічний аналіз використання бюджетних коштів на виконання бюджетних програм повинен включати:

- аналіз основних показників фінансового стану одержувачів бюджетних коштів за видами діяльності, що мають бюджетне фінансування (ДП та БУ мають бюджетне фінансування не тільки на виконання бюджетних програм, а також на підтримку інших напрямків господарської діяльності, тому постає питання щодо забезпечення цільового та раціонального використання отриманого фінансування, ведення відокремленого обліку та внутрішньої звітності в розрізі зазначених напрямків господарювання);
- аналіз виконання бюджетних програм.

Зміст аналізу за вказаними напрямками наведено в таблиці.

Аналіз використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм має наступні **функції**:

- встановлення закономірностей та тенденцій в процесі виконання бюджетних програм в конкретних умовах господарської діяльності юридичної особи-виконавця;
- наукове обґрунтування поточних та перспективних завдань реалізації бюджетних ресурсів (для ДП – фінпланів, для БУ – кошторисів доходів та видатків);

**Альтернативний формат проведення комплексного аналізу використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм**

№ з/п	Класифікація аналізу	Напрямки аналізу	
		Аналіз фінансового стану одержувача бюджетних коштів (за видами діяльності, що мають бюджетне фінансування)	Аналіз виконання бюджетної програми
1	2	3	4
1.	<b>По часу</b> [3, с.14]:		
	- попередній (прогнозний)	Аналіз запланованих показників фінансового стану (для БО - з використанням даних планового кошторису доходів та видатків, для ДП - встановлених фінансовим планом)	Аналіз результативних показників, затверджених паспортом бюджетної програми
	-ретро-спективний (оперативний, підсумковий)	Аналіз показників фінансового стану за звітний період	Аналіз виконання результативних показників бюджетних програм за звітний період
2.	<b>За функціональною ознакою</b> [3, с.14]:		
	- фінансовий	Аналіз показників фінансового стану з використанням форм фінансової звітності	Аналіз показників затрат (у вартісному вираженні), затверджених паспортом програми
	-управлінський	Аналіз показників фінансового стану виконавця бюджетної програми за визначений проміжок часу	Аналіз виконання результативних показників за визначений проміжок часу
	-техніко-економічний	Аналіз технічних та технологічних факторів, що	Аналіз технічного та технологічного забезпечення

продовження табл. 1

1	2	3	4
		забезпечують виконання операцій, які фінансуються бюджетними коштами	виконання бюджетної програми (забезпеченість виробничими ресурсами, технологічний рівень виконання робіт тощо)
	- соціально-економічний	Аналіз результатів (кінцевого продукту) господарської діяльності на предмет сприяння соціально-економічного розвитку регіону	Аналіз показників продукту, ефективності та якості, затверджених паспортом програми, на предмет вирішення регіональних соціально-економічних завдань
	- економіко-екологічний	Аналіз витрат, пов'язаних із забезпеченням захисту та відновлення навколишнього середовища	Аналіз показників якості, затверджених паспортом програми, на предмет екологічного захисту території в рамках виконання бюджетної програми
	- маркетинговий	Аналіз економічних та соціальних факторів впливу зовнішнього середовища на результати діяльності виконавця бюджетної програми	Аналіз впливу зовнішніх економічних та соціальних факторів на виконання результативних показників бюджетної програми
	- інвестиційний	Аналіз зовнішніх та внутрішніх джерел фінансування	Аналіз затверджених паспортом програми показників затрат на предмет забезпечення виконання завдань програми
	- функціонально-вартісний	Аналіз затратних показників на реалізацію	Аналіз показників ефективності



продовження табл. 1

1	2	3	4
		напрямків статутної діяльності в розрізі операцій, що мають бюджетне фінансування	виконання бюджетної програми
3.	<b>Рівень охоплення об'єкта</b> [7,с.37]		
	- суцільний	Аналіз визначених показників методом суцільної вибірки	
	- вибірковий	Аналіз показників фінансового стану за попередньо обгрунтованим критерієм їх вибору (належність до певного періоду, активної динаміки, суттєвого значення тощо)	Аналіз результативних показників за попередньо обгрунтованим критерієм їх вибору (належність до періоду з нестабільним фінансуванням, до окремого етапу виконання програми тощо)
	-внутрі-господарський	Аналіз фінансового стану за даними звітних форм певного виконавця бюджетної програми	Аналіз результативних показників в рамках одного виконавця бюджетної програми
	-міжоб'єктний	Аналіз фінансового стану за даними звітних форм одержувачів бюджетних коштів аналогічної економіко-організаційної структури	Аналіз результативних показників в рамках однієї або аналогічних за метою та завданнями програм за даними звітності їх виконавців

- контроль за виконанням результативних показників, затверджених паспортом програми;
- контроль за цільовим та раціональним використанням отриманого фінансування;
- пошук резервів підвищення ефективності реалізації бюджетних коштів.

Забезпечують функціональну направленість економічного аналізу **принципи:**

- реалізація державних підходів, основні з яких регламентовано Бюджетним кодексом, Законом України «Про державний бюджет на 2008 рік»;

- науковий характер аналітичної роботи: досягається застосуванням в процесі аналітичної роботи сучасних організаційних систем (економіко-математичних методів і моделей, комп'ютерної технології опрацювання економічної інформації);

- встановлення рейтингової оцінки: визначення пріоритетів у вирішенні поставлених завдань, черговості виконання заходів;

- комплексний характер: комплексне оцінювання вхідних та вихідних параметрів в процесі аналітичної роботи, їх зміну та розвиток;

- забезпечення системних підходів: дослідження бюджетного фінансування як складової процесу соціально-економічного розвитку країни (з урахуванням функціонально-структурної будови елементів взаємозв'язку та взаємозумовленості їхніх складових);

- бути об'єктивним, конкретним, дієвим: дотримуватись визначеної цільової спрямованості досліджень;

- здійснюватись по плану;

- бути оперативним (проведення аналітичної роботи не тільки на звітну дату, а й за окремими етапами виконання програми);

- бути ефективним: забезпечувати доступність, прозорість, переконливість висновків та пропозицій;

- носити демократичний характер: передбачати участь в аналітичному процесі широкого кола зацікавлених осіб, не лише спеціалістів-аналітиків.

**Прийоми економічного аналізу** використання бюджетних коштів на виконання бюджетних програм традиційні [2,с.13]: порівняння; використання абсолютних, відносних, середніх величин; групування інформації; елімінування (визначення величини впливу окремих чинників на приріст результативних показників); балансовий спосіб (визначення співвідношень двох груп взаємопов'язаних показників за умови дотримання тотожності підсумків); деталізація; графічний; табличний; моделювання; відображення реального виробництва за допомогою формул.

Соціальна направленість реалізації бюджетного фінансування обумовлює залежність показників від розвитку економіки, національної культури, соціальної направленості внутрішньої політики та інших зовнішніх факторів. Як наслідок, математична основа аналізу має поєднуватись із застосуванням логічних, експертних методів, тобто з *евристичними* методами. Серед евристичних методів виділяють експертні та психологічні методи [5, с.81].

*Експертні методи* забезпечують отримання інформації як про одиничні прояви типових зв'язків в конкретних обставинах, так і про типові прояви досліджуваних взаємозв'язків, зокрема: дослідження розмірів бюджетного фінансування від визначених пріоритетів соціально-економічного розвитку, вивчення доцільності реалізації програмних завдань з урахуванням економіко-географічних особливостей розвитку регіону тощо.

Серед процедур економічного аналізу використання бюджетних коштів на виконання державних програм, які доцільно застосовувати для дослідження в рамках евристичних методів:

а) ранжування факторів і показників за їхньою значимістю при оцінюванні якогось явища;

б) ранжування виконавців бюджетних програм (проектів, напрямків): за особливостями економіко-організаційної структури, за станом розвитку окремих аспектів господарської діяльності тощо;

в) попереднє оцінювання очікуваного виконання програми (бюджету) за відповідними показниками.

За допомогою *психологічних методів* пришивдшується вирішення нових творчих завдань аналізу. Найпоширенішими з них є:

- „метод мозкової атаки (штурму)”: полягає у створенні на нараді експертів невимушеної атмосфери, яка стимулюватиме висловлення пропозицій та припущень;

- „метод контрольних запитань”: полягає у вирішенні аналітичних завдань на основі використання заздалегідь складеного переліку навідних запитань, що дають змогу оцінити проблему з багатьох, у тому числі нетрадиційних, позицій;

- „метод морфологічного аналізу”: з його допомогою поставлене завдання описують й аналізують як сукупність усіх

можливих структурних (тобто морфологічних) зв'язків і відношень між елементами. Аналізу передують розробка морфологічних таблиць чи графіків.

Міжнародна практика аналізу виконання програм, мають цільове фінансування, передбачає широке застосування проектного аналізу, який включає наступні етапи [8]:

- 1) Технічний аналіз – аналіз технічного обґрунтування проекту;
- 2) Перспективний – чи буде стійким попит громадськості на продукт діяльності за даним проектом;
- 3) Фінансовий – аналіз покриття витрат за кошторисом сумами очікуваного фінансування;
- 4) Екологічний – вплив на навколишнє середовище;
- 5) Організаційний – здатність виконавця забезпечити організаційну систему управління діяльністю в межах проекту.
- 6) Аналіз гармонічності в соціальному та культурному аспектах – чи відповідає місцевій соціальній та економічній інфраструктурі, не має негативного впливу на соціальні групи;
- 7) Економічний аналіз – аналіз відношення ефективності впровадження діяльності за проектом до затрат, аналіз ризиків.

Щодо складових перелічених вище етапів, то кожен з них включає як розрахунки змін та залежностей визначених економічних показників, так і обґрунтування відхилень для прийняття управлінських рішень.

Аналіз використання отриманих коштів на виконання бюджетних програм – комплексна система процедур економічного аналізу, яку доцільно реалізовувати в наступних напрямках:

- аналіз діяльності виконавця бюджетної програми за напрямками (операціями), що мають цільове фінансування;
- аналіз виконання результативних показників, затверджених паспортом бюджетної програми.

Дотримання в процесі аналітичної роботи обґрунтованих вище функцій, принципів, прийомів дозволить отримати оперативну, достовірну, прозору інформацію щодо спроможності БУ та ДП ефективно використовувати отримані

кошти в цільовому напрямку, а також безпосередньо про виконання етапів бюджетної програми, обґрунтувати резерви та альтернативи бюджетного фінансування на перспективу.

### **Бібліографія**

1. **Бюджетний кодекс України**//Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2001.- N 37-38, ст. 189.

2. Мец В.О. **Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства**: Навч. посібник. – Е.: Вища школа., 2003. – 278с.

3. Мних Є.В. **Економічний аналіз**: Підручник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412с.

4. **Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі**. Розпорядження Кабінету міністрів України від 14 вересня 2002 року за №538-р.

5. Попович П.Я. **Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. Тернопіль**, Економічна думка, 2001.- 454 с.

6. **Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки**. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2007 р. за №34.

**Рецензент: д. е. н., професор Левицька С.О.**

**УДК 334**

## **ЗАКРЫТЫЕ ПАЕВЫЕ ФОНДЫ НЕДВИЖИМОСТИ**

А. Н. АСАУЛ

Формирование паевых инвестиционных фондов (ПИФ) недвижимости является, на сегодняшний день, одним из наиболее перспективных направлений развития рынка коллективных инвестиций в России.

Forming of UITS (PIF) of the real estate is, to date, one of most perspective direction of market of collective investments development in Russia.

---

©А. Н. Асаул - д.э.н., професор Санкт-Петербургского государственного архитектурно-строительного университета